

Odborná historická a memoárová spisba k dejinám stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období

Milada Kopčányiová, Inštitút histórie, Filozofická fakulta, Prešovská univerzita,
milada.kopcanyiova@gmail.com

KOPČÁNYOVÁ, Milada. The historical and memoir literature on the history of secondary and vocational schools in Kosice in the interwar period. *Individual and Society*, 2013, Vol. 16, No. 3.

Kosice was in the interwar period the center of culture and education not only in eastern Slovakia, but also in the whole territory of the Czechoslovak Republic. Every secondary or vocational school in Kosice since 1918 until dissolution of the Czechoslovak Republic, overcame a number of problems despite their own way of development. Their history has been processed in several monographs. They reported detailed history including several aspects of their lives or focus on certain section or issue of their development.

Kosice. Historiography. Secondary schools. Vocational schools. History of schools. Teachers.

V poslednom období sa značne oživil záujem o regionálne školstvo. To je spracované buď v rámci histórie jednotlivých regiónov, miest a obcí alebo jednotlivých škôl. Dejiny regionálneho školstva nám poskytujú možnosť vytvoriť ucelenejší obraz o minulosti slovenského školstva. Významnú úlohu na tomto poli zohráva Múzeum školstva a pedagogiky v Bratislave, ktoré sa venuje nielen minulosti regionálneho školstva, ale i uchováva významné dokumenty a artefakty z histórie slovenského školstva. Dejiny stredného a odborného školstva v Košiciach v medzivojnovom období nezostávajú taktiež mimo tohto záujmu.

Práce k strednému a odbornému školstvu v Košiciach v rokoch 1918 - 1938, ktoré vyšli v medzivojnovom období nemali dostatočný časový odstup od udalostí a mali memoárový alebo žurnalistický charakter. Najcennejšími dielami sú *Jubilejná kniha mesta Košíc* [1] a *Jubilejný almanach Košíc a východného Slovenska 1918 - 1928*, ktorý bol vydaný pri príležitosti desiateho výročia vzniku Československej republiky. [2] V almanachu sa nachádza aj príspevok Jána Beniača s názvom *Stredné školy v Košiciach a ich rozvoj v prvom desaťročí našej samostatnosti*. [3] Ján Beniač bol nielen riaditeľom Československej štátnej vyššej reálky, ale aj učiteľského ústavu a bol primárnym svedkom udalostí odohrávajúcich sa na stredných a odborných školách v Košiciach v medzivojnovom období. V článku autor vymenúval stredné a odborné školy v Košiciach pred rokom 1918 a po vzniku Československej republiky. Príspevok zhodnocoval činnosť stredných a odborných škôl v Košiciach za prvých desať rokov ich existencie v rokoch 1918 - 1928 a bol doplnený aj štatistikami žiactva podľa ich počtu a národnostného zloženia. [4] Autor konštatoval, že nastal obrovský pokrok vo vývoji stredných a odborných škôl v Košiciach za desať rokov ich pôsobenia a zároveň analyzoval aj hlavné problémy stredných a odborných škôl v Košiciach v rokoch 1918 - 1928.

Za ich najväčší problém tesne po prevrate považoval najmä nedostatok slovenských žiakov na školách : „Otvorili sa stredné a odborné školy slovenské. Košičania sabotovali ich. Nedať ani jedného syna a dcéru do českej školy, ozývalo sa na zhromaždeniach, v novinách a v letákoch. Žiaci sa zapisovali do maďarského gymnázia, slovenské stredné a odborné školy zostali skoro prázdne.“ [5] Tieto práce je však

nutné podrobiť historickej kritike a brať na zreteľ osobné zainteresovanie autorov.

Medzi primárne pramene k dejinám stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období patria aj výročné správy škôl, ktoré vydávali jednotlivé školy zvyčajne na konci školského roka. Z výročných správ sa dozvedáme informácie o profesorskom zbore, o udalostiach odohrávajúcich sa na školách, o maturitných skúškach, o učebných pomôckach, učebniciach, o sociálnej pomoci žiakom atď. Najcennejšími údajmi vo výročných správach sú však štatistiky žiactva (počet žiakov, náboženské, národnostné, sociálne zloženie žiakov, bydlisko a klasifikácia žiakov, menoslov študentov v jednotlivých triedach a pod.) [6]

Doposiaľ najobsiahlejšou vydanou monografiou k dejinám stredných a odborných škôl v Košiciach je dielo od Márie Mihókovej *Stredné školstvo v Košiciach v rokoch 1848 - 1918*. [7] I keď je práca obsahovo zameraná na obdobie pred rokom 1918, autorka v nej analyzuje dejiny aj tých škôl v Košiciach, ktoré existovali krátky čas po prevrate. [8] Mária Mihóková na 411 stranách opisuje dejiny škôl v Košiciach v rokoch 1848 - 1918, vymenúva učiteľov na daných školách a ich činnosť a uvádza štatistiku žiactva v jednotlivých rokoch. [9] Spomínaná práca predstavuje cenný zdroj nielen pre pochopenie postavenia školstva v Košiciach pred prevratom, ale i po prevrate. Autorka sa v spomenutej práci venuje histórii najdôležitejších stredných a odborných škôl v Košiciach, ktoré fungovali pred rokom 1918 a po ňom. Išlo predovšetkým o Katolícke gymnázium premonštrátov, Štátnu vyššiu reálku, Vyššiu dievčenskú školu, učiteľské ústavy, Štátnu vyššiu priemyselnú školu, Poľnohospodársku akadémiu a Vyššiu obchodnú školu. [10]

Bohatým informačným zdrojom pre spracovanie dejín jednotlivých stredných škôl v Košiciach v medzivojnovom období jediela od Želmíry Geškovej a Ľubomíry Kriškovej *Bibliografia výročných správ z územia Slovenska za roky 1918/1919 - 1952/1953*. [11] Práca obsahuje chronologicky usporiadaný zoznam výročných správ každej strednej a odbornej školy v Košiciach v uvedených rokoch a informácie o umiestnení výročných správ v slovenských knižničných a archívnych fondoch. Bibliografia popisuje stručné dejiny jednotlivých stredných a odborných škôl v Košiciach, ale neanalyzuje ich hlavné problémy.

Na spomínanú publikáciu nadväzuje dielo od Želmíry Geškovej *Biografie vo výročných správach z územia Slovenska za školské roky 1918/1919 - 1952/1953*. [12] Práca pozostáva z abecedne usporiadaného zoznamu osobností z rôznych oblastí spoločenského života, ktoré pôsobili na Slovensku alebo ktorých aktivity sa Slovenska dotýkali. Jedná sa nielen o ľudí slovenskej alebo českej národnosti, ale aj o osobnosti zo zahraničia. Monografia obsahuje zoznam 1219 mien osôb, ktoré boli spojené so školským a akademickým prostredím. Niektoré z nich pôsobili v Košiciach, ako napr. Karol Murgaš - prvý riaditeľ Československého štátneho reálneho gymnázia v Košiciach.

Rok 1938 znamenal pre školy v Košiciach zmenu nielen v ich postavení, ale aj vo vyučovaní. Košice na základe rozhodnutia Viedenskej arbitráže pripadli Maďarsku, čo pre mnohé existujúce školy znamenalo koniec ich činnosti. Na ich mieste boli založené školy nové, ale zväčša s maďarským vyučovacím jazykom. Celkovú atmosféru v školstve v Košiciach v roku 1938 popisuje vo svojom diele *Kultúrny život v Košiciach v rokoch 1938 - 1945* Michal Potemra. [13]

Mimo prác historikov nesporným prínosom pre objasnenie istého historického obdobia, osobnosti alebo skúmanej problematiky sú aj spomienky primárnych svedkov. Jednou z takýchto osobností na rok 1938 bol aj Emanuel Bóhm. [14] Pamäti publikoval v práci *V šesťročnom zajatí (Spomienky na roky 1938 - 1945)*. [15] Práca je rozčlenená do viacerých kapitol, ktoré popisujú predovšetkým historické obdobie 1938 - 1945. [16] V rámci problematiky stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období v roku 1938 autor vymenúva zoznam zrušených stredných a odborných škôl v Košiciach v tomto roku. [17]

Komplexná práca o dejinách stredného a odborného školstva v Košiciach v medzivojnovom období nebola dlho spracovaná. Až v roku 2012 bola na Filozofickej fakulte UPJŠ v Košiciach obhájená dizertačná práca Alžbety Bojkovej *Primárne problémy transformácie stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období*, [18] v ktorej sa autorka sústredila na niektoré otázky medzivojnového školstva v Košiciach a na ich riešenie. Dizertačnú prácu rozčlenila autorka do štyroch častí, v ktorých analyzuje jednotlivé aspekty stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období. Ako pozitívum možno hodnotiť skutočnosť, že mnohé problémy spomínaných škôl boli vysvetľované v rámci analýzy slovenského školstva vo všeobecnosti. Prvá časť dizertačnej práce s názvom *Pramene a slovenská historiografia o dejinách stredného a odborného školstva v Košiciach v medzivojnovom období* podáva prehľad primárnych a sekundárnych prameňov ku skúmanej problematike. Alžbeta Bojková uvádza nielen zoznam knižnej a časopiseckej produkcie ku košickému strednému a odbornému školstvu, ale aj zoznam literatúry

viažucej sa k dejinám slovenského školstva. Cenná je najmä časť o primárnych prameňoch, ktorá čitateľov oboznamuje s archívnymi zdrojmi skúmanej problematiky. V druhej časti dizertačnej práce s názvom *Transformácia stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období - všeobecná charakteristika* autorka venuje školskému systému na Slovensku v medzivojnovom období, pričom vysvetľuje nielen legislatívne rámce prijaté na úseku školstva, ale popisuje aj štruktúru školského systému na Slovensku v medzivojnovom období, pričom najväčšiu pozornosť sústreďuje na gymnázia a odborné školy. V rámci druhej časti práce autorka analyzuje aj základné problémy košického a slovenského školstva po vzniku Československej republiky, ako boli napr. preberanie škôl do československej správy, umiestnenie škôl, nedostatok slovenských učiteľov, existenčná otázka učiteľov, problém učebníc a učebných pomôcok, nedostatok slovenských žiakov atď. Tretia a štvrtá kapitola práce sa zaoberá už konkrétnymi druhmi škôl v Košiciach v medzivojnovom období. V tretej kapitole, venovanej gymnáziám, sa najväčšia pozornosť sústreďuje na tri gymnáziá vzniknuté už v roku 1919 (Československé štátne reálne gymnázium, Československé štátne dievčenské reformné reálne gymnázium a Československá štátna vyššia reálka). Štruktúra spracovania spomínaných škôl je približne rovnaká. Autorka popisuje nielen počiatky, ale i detailné dejiny daných škôl v celom medzivojnovom období, pričom sa sústreďuje jednak na konkrétne problémy škôl, ale i na významné momenty z ich histórie. Pozitívne možno hodnotiť autorkinu snahu o ucelené podanie počtu žiakov na jednotlivých školách a ich národnostné a konfesijné zloženie v grafickom vyjadrení.

Štvrtá kapitola je písaná v podobnom duchu ako tretia, ale obsahovo sa zameriava na odborné školy v Košiciach v medzivojnovom období, konkrétne na Československú štátnu priemyselnú školu, Československú štátnu obchodnú akadémiu, Československý štátny učiteľský ústav a na Dievčenskú odbornú rodinnú školu. Celá práca je doplnená aj množstvom grafov, ktoré vytvárajú ucelenejší obraz o daných školách. Kladne možno hodnotiť aj fotografie škôl a množstvo zdrojov, z ktorých autorka čerpala informácie.

V Košiciach v medzivojnovom období existovalo viacero stredných a odborných škôl, ktoré zohrali významnú úlohu buď pri výchove inteligencie alebo pri príprave ľudí pre obchodnú či poľnohospodársku oblasť v Košiciach. Dôležité boli aj školy, ktoré sa venovali vzdelávaniu dievčat. K najznámejším školám, ktoré plnili túto funkciu v medzivojnovom období v Košiciach, patrili :

1. Československé štátne reálne gymnázium
2. Československé štátne dievčenské reformné reálne gymnázium
3. Československá štátna vyššia reálka
4. Štátne maďarské reálne gymnázium
5. Rádové československé reálne gymnázium rádu premonštrátov
6. Rádové československé reálne gymnázium rádu dominikánok
7. Rímskokatolícke dievčenské gymnázium rádu uršulínok
8. Československý štátny učiteľský ústav
9. Rádový československý ženský učiteľský ústav uršulínok
10. Štátna priemyselná škola.
11. Československá obchodná akadémia
12. Stredná hospodárska škola
13. Verejná škola pre ženské povolania.
14. Štátny melioračný ústav atď.

Najväčší počet prác bol napísaných k dejinám Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach, a to z dôvodu, že šlo o najstaršiu školu svojho druhu v Uhorsku, založenú v roku 1872. Práve preto sa najväčšia pozornosť autorov zameriavala na túto školu. Už v medzivojnovom období detailnejšie históriu

školy opísal Anton Benda v príspevku *Štátna československá priemyselná škola s maďarskými pobočkami v Košiciach*.^[19] Autor sa venuje nielen histórii školy pred prevratom, ale i po prevrate, organizácii školy, vyučovacím cieľom, osnovám, prijímacím podmienkam atď. V osemdesiatych rokoch 20. storočia sa na dejiny Strednej priemyselnej školy strojníckej zamerali Pavol Boda v diele *100 rokov priemyselnej školy v Košiciach* [20] a Jozef Meluch v práci *100 rokov strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach 1872 - 1972*.^[21] V roku 2006 Juraj Bauer napísal *Katalóg pedagógov a absolventov Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach 1872 - 2002*^[22] a Anna Pšenčíková prácu *135 rokov strednej priemyselnej školy v Košiciach*.^[23] Všetky spomenuté práce majú niekoľko spoločných znakov. Väčšina z nich bola napísaných pri príležitosti istého výročia založenia školy. Všetky diela popisujú dejiny Strednej priemyselnej školy strojníckej, ale každá na rôznej úrovni. Ako prvý sa na túto úlohu podujal vo svojom diele Jozef Meluch, ktorý popísal históriu školy od roku 1872 do roku 1972. Dejiny školy do roku 1945 však vylíčil autor veľmi stručne, oveľa väčšiu pozornosť venoval histórii školy po roku 1945, jej absolventom, záujmovej a športovej činnosti školy. Kniha sa zaoberá aj dejinami tých škôl, ktoré sa v neskoršom období vyčlenili zo Strednej priemyselnej školy strojníckej, a to Strednej priemyselnej škole hutníckej, Strednej priemyselnej škole elektrotechnickej a Strednej priemyselnej škole dopravnej. Autor však pri písaní svojej práce poznamenal: „Skromný pohľad do histórie našej školy nenárokujeme si byť úplným. Sledujeme nim podať prehľadnú, pritom pravdivú informáciu o dôležitých udalostiach, resp. obdobiach v bohatej histórii priemyselnej školy strojníckej v Košiciach. Domnievame sa, že storočná história existencie jednej z najstarších priemyselných škôl v našej vlasti zaslúži si i hlbší záujem a hlbší rozbor v rozsiahlejšej práci.“^[24]

Najlepšie túto úlohu vo svojom diele *100 rokov priemyselnej školy v Košiciach* splnil Pavol Boda.^[25] Práca Pavla Bodu je rozdelená do troch kapitol. Prvá popisuje dejiny školy od jej založenia v roku 1872 do vzniku Československej republiky, druhá podáva históriu školy a jej najväčšie problémy od vzniku Československej republiky do roku 1945 a tretia, najrozsiahlejšia, načrtáva vývoj a postavenie školy po roku 1945. Celé dielo je ukončené rokom 1972. Obsahovo sa témy stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období týka predovšetkým druhá kapitola s názvom *Náčrt vývoja školy od roku 1918 do roku 1945*,^[26] ktorá objasňuje postavenie školy po roku 1918, zmeny, ktoré na škole nastali, začiatky vyučovania v slovenských a maďarských triedach, problémy školy po roku 1918, uplatnenie absolventov školy a pod. Práca je doplnená aj zaujímavými fotografiami zo života školy.

Práce Juraja Bauera a Anny Pšenčíkovej popisujú tiež dejiny školy, ale iba veľmi skromne, ale medzi zmienenými prácami existujú isté rozdiely. Juraj Bauer v diele *Katalóg pedagógov a absolventov Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach 1872 - 2002*^[27] popisuje dejiny školy od roku 1872 do roku 2002, formy štúdia, študijné odbory a štatistiky žiactva, ale hlavnú pozornosť venuje hlavne zoznamu riaditeľov a zástupcov školy spolu s ich fotografiami a s ich stručnou činnosťou, zoznamu interných a externých učiteľov s dobou ich pôsobenia na škole, publikačnou činnosťou a prezentáciou pedagógov v periodikách *Slovenský východ*, *Práca*, *Večer*, *Technické noviny* a *Učiteľské noviny*. V práci je vymenovaný aj zoznam absolventov školy, čo zaberá značne rozsiahlu časť publikácie. Anna Pšenčíková vo svojom diele *135 rokov strednej priemyselnej školy v Košiciach*,^[28] sa nechala inšpirovať prácou od Juraja Bauera najmä pri zozname riaditeľov školy a zozname interných učiteľov školy. N rozdiel od J. Bauera však nepopisuje činnosť učiteľov školy, iba dobu pôsobenia na škole a absolventov školy, pričom neuvádza všetkých absolventov, ale najmä tých, ktorí v neskoršom období pôsobili na škole ako učitelia. Autorka v práci popisuje aj históriu školy od roku 1872 do roku 2007, mimoškolskú činnosť žiakov, starostlivosť o žiakov, učebnice a učebné pomôcky. Záver knihy patrí zaujímavostiam a prvenstvám košickej priemyselovky. Ďalším príspevkom k dejinám Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach je aj dielo od Moniky Jakabčinovej *130 rokov Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach*.^[29]

Dejinám obchodného či poľnohospodárskeho školstva v Košiciach v medzivojnovom období sa venovala menšia pozornosť v porovnaní s históriou priemyselného školstva v Košiciach. Hlavnú úlohu pri výchove poľnohospodárskeho dorastu v Košiciach v medzivojnovom období zohrala Vyššia hospodárska škola a pri príprave ľudí pre obchodnú oblasť zasa Československá obchodná akadémia. Obidve školy boli založené na konci 19. storočia a zohrávali významnú úlohu pri vzdelávaní žiakov v poľnohospodárskej či obchodnej oblasti.

Napriek tejto skutočnosti nebola doposiaľ vydaná komplexná monografia k dejinám jednej či druhej školy. Existujú len čiastkové práce k dejinám spomínaných škôl.

Vyššej hospodárskej škole v Košiciach sa v medzivojnovom období venoval František Vřeský v štúdiu *Vývoj zemedelského školstva*.^[30] Hlavnú pozornosť autor zameriaval hlavne na všeobecný vývoj poľnohospodárskeho školstva na Slovensku, ale v závere popisuje dejiny jednotlivých poľnohospodárskych škôl, medzi nimi i Štátnej vyššej hospodárskej školy v Košiciach i dejiny Štátnej melioračnej školy. V 70.

rokoch 20. storočia napísal Ľudovít Hamaš dielo *Z dejín poľnohospodárskeho školstva na Slovensku*, kde sa okrajovo dotkol obidvoch spomínaných škôl.^[31] Autor sa daným školám venuje v súvislosti s celkovou analýzou poľnohospodárskeho školstva na Slovensku, pričom v diele popisuje organizáciu poľnohospodárskych škôl na Slovensku, porovnáva ich s organizáciou v Čechách, načrtáva ich rozdelenie, štruktúru poľnohospodárskych škôl, ich úlohy, ciele, obsah výučby, učebné osnovy, vyučovacie metódy, učebnice, ale aj negatíva a hlavné problémy poľnohospodárskych škôl. Vyššej hospodárskej škole v Košiciach sa venuje hlavne v súvislosti s jej založením v roku 1875, jej správou Ministerstvom poľnohospodárstva, problémami jej absolventov pri uplatnení sa v praxi a jej zrušením, resp. presťahovaním do Martina v roku 1938.

O Československej obchodnej akadémii písala najmä Mária Mihóková, ktorá maturovala na škole v roku 1946 a Jozef Müller, ktorý bol riaditeľom spomínanej školy v rokoch 1933/1934 - 1938/1939. Oba príspevky tvoria súčasť výročného *Almanachu k 75. výročiu vzniku Strednej ekonomickej školy a k 120. výročiu vzniku obchodného školstva v Košiciach*.^[32] Veľmi cenným je príspevok od Márie Mihókovej s názvom *Vývoj obchodného školstva v Košiciach 1842 - 1949*,^[33] v ktorom autorka podáva prehľad vzniku a vývoja obchodného vzdelávania v Košiciach od najstarších čias až po vznik Vyššej obchodnej školy a jej premenu po roku 1918 na Československú obchodnú akadémiu. Počiatky tejto školy hodnotí autorka ako veľmi ťažké, najmä z dôvodu politickej a národnostnej situácie.^[34] Ako najmarkantnejšie problémy školy po roku 1918 uvádza Mária Mihóková úplnú reorganizáciu školy, problémy s ubytovaním žiakov a nedostatok slovenských učiteľov, čo však bol jav spoločný pre všetky stredné a odborné školy v Košiciach tesne po vzniku Československej republiky. Príspevok Jozefa Müllera *Obchodná akadémia v Košiciach v rokoch 1933 - 1938*^[35] neanalyzuje problémy školy v spomínanom období tak, ako to urobila Mária Mihóková. Autor skôr vymenúva a popisuje významné udalosti v živote školy vo forme akejsi kroniky. Záver spomínanej publikácie prináša nielen tabuľkový prehľad napr. o počte žiakov na škole a ich rozdelenie podľa pohlavia v rokoch 1927/1928, 1937/1938 a v roku 1960/1961, ale i abecedný zoznam učiteľov na škole od roku 1919/1920 do roku 1962, kedy bolo vydané dané dielo.

Po roku 1989 sa začína pomaly vyplňať medzera najmä pri tých školách, ktorým v minulosti nebola venovaná dostatočná pozornosť. Záujem sa sústreďoval nielen na dejiny gymnázií v Košiciach v medzivojnovom období, ale i na výskum učiteľských ústavov.

V medzivojnovom období pôsobil v Košiciach Československý štátny učiteľský ústav založený v roku 1921. Jeho dejiny boli spracované v práci Eduarda Lukáča a Vladimíra Michalička *História najstarších učiteľských ústavov na Slovensku (1819 - 1945)*.^[36] Podľa doteraz uskutočneného výskumu je to jediná spracovaná monografia k dejinám učiteľských ústavov v Košiciach. Kniha bola vydaná v rámci grantového projektu VEGA, ktorého cieľom bolo zdokumentovať vznik, vývoj a činnosť učiteľských ústavov na Slovensku v rokoch 1819 - 1945. Práca sa zaoberá nielen dejinami učiteľských ústavov v Košiciach, ale aj ostatnými učiteľskými ústavmi na Slovensku. Okrem všeobecného prehľadu vývoja a obsahu učiteľského vzdelávania na Slovensku, obsiahlejšia časť monografie sa zameriava na prehľad dejín jednotlivých učiteľských ústavov na Slovensku od roku 1819 do roku 1945. Práca opisuje dejiny učiteľských ústavov v Banskej Bystrici, v Leviciach, v Prešove, v Revúcej, v Spišskej Kapitule, v Nitre, v Trnave atď., ale aj dejiny Československého štátneho učiteľského ústavu v Košiciach a históriu tých učiteľských ústavov, ktoré fungovali v Košiciach pred rokom 1918.^[37] Podľa autorov hlavným problémom a brzdou pri spracovaní a skúmaní dejín košických učiteľských ústavov je nedostatok literatúry a prameňov.^[38] Hoci spomínaná práca mapuje najdetailnejšie problém učiteľských ústavov, chýbajú jej širšie spoločensko-politické súvislosti a v značnej miere sa v nej odráža skutočnosť, že autori nie sú historici, len pedagógovia zaoberajúci sa dejinami školstva.

V rámci záujmu o dejiny gymnázií v Košiciach v medzivojnovom období boli spracované predovšetkým dejiny Československého štátneho reálneho gymnázia v Košiciach a dejiny Československého štátneho dievčenského reformne reálneho gymnázia v Košiciach. Reálne gymnázium bolo prvým gymnáziom v Košiciach a v neskoršom období i najväčším v Československej republike. Ako prvá sa jeho dejinami zaoberala Emília Dankovčíková v práci *História gymnázia na Kováčskej 28 v Košiciach 1657 - 1919, 1919/1920 - 1994/1995*.^[39] Kniha popisuje dejiny školy v rokoch 1657 - 1995. Aj keď práca spracúva dejiny školy v dosť rozsiahlom časovom období, nejde o ich detailné spracovanie.^[40]

Čiastočne sa dejinami reálneho gymnázia zaoberal aj Štefan Eliáš v práci *Košické historické zošity č. 10*,^[41] kde popisuje dejiny spomínaného gymnázia. Dielo obsahuje chronologický prehľad udalostí zo života školy od roku 1919/1920 do roku 1928/1929, ale bez hlbšej analýzy a vysvetlenia. V *Košických historických zošitoch č. 14*^[42] bol popísaný život a činnosť prvého riaditeľa Československého štátneho reálneho gymnázia v Košiciach Karola Murgaša. Ďalším doplnením k dejinám Československého štátneho reálneho gymnázia je príspevok od Henricha Hrehora a Márie Ďurkovej *Československé štátne reálne*

gymnázium v Košiciach v rokoch 1918 - 1938.[43] Autori v príspevku analyzujú hlavné problémy školy, výchovu a správanie sa žiakov a ich mimoškolskú činnosť. Článok je doplnený aj zaujímavými tabuľkami o prehľade počtu žiakov na slovenských a maďarských triedach.[44]

Čiastočne boli spracované aj dejiny Československého štátneho dievčenského reformného reálneho gymnázia v Košiciach. Prvá publikácia venujúca sa danej škole je *Memoriae 1992*. [45] Ide o pamätnú publikáciu, ktorú vydalo gymnázium Šrobárova 46 v Košiciach pri príležitosti storočnice školy. Skúmanej problematiky sa týka prvá časť diela s názvom *Z histórie školy*. [46] Dielo popisuje históriu školy od roku 1891 až do roku 1950 (dejiny školy v rokoch 1918 - 1938 opisuje iba na siedmych stranách), približuje okolnosti vzniku dievčenského gymnázia, problémy školy najmä po roku 1918, významné udalosti v živote školy. Práca je doplnená aj zaujímavými obrázkami a tabuľkami.

K dejinám dievčenského gymnázia sa viaže aj dielo od Tatiany Mikitovej *Almanach Gymnasium Košice, Šrobár - Straže 1*. [47] Autorka vo svojom diele opisuje dejiny školy v rokoch 1891 - 1999, pričom jeho dejinám v medzivojnovom období sa venuje asi iba na štyroch stránkach. Najväčšiu pozornosť sústreďuje na obdobie po roku 1950, tradíciám školy, štúdiom v zahraničí, kontaktmi s partnerskými školami, školským časopisom, maturitami a brigádami študentov. Dielo je napísané v nemeckom jazyku.

K dejinám ostatných spomenutých stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období neboli vydané samostatné publikácie. Ich dejiny boli však čiastočne spracované v rámci dizertačnej práce od Alžbety Bojkovej (Československá štátna vyššia reálka, Dievčenská rodinná škola) alebo boli spomenuté pri dejinách iných škôl (Štátny melioračný ústav). [48]

Literatúry, ktorá sa zmieňuje okrajovo o stredných alebo odborných školách v Košiciach v medzivojnovom období, je viacero. Nejde však o publikácie k daným školám, ale iba o spomenutie konkrétnej školy v istej súvislosti v *Dejinách Slovenska IV*, [49] v *Dejinách najstarších učiteľských ústavov na Slovensku*, [50] prípadne ďalších.

The historical and memoir literature on the history of secondary and vocational schools in Kosice in the interwar period

This paper reviews the literature on the history of book of secondary and vocational schools in Kosice in the interwar period. It brings a chronological review of the literature that has been published to the history of certain secondary and vocational schools in Kosice in the interwar period. Individual publications were processed at different levels. Secondary technical school has the most detailed written history and also the largest number of monographs related with history of this school. It also may be due to the fact that this school was one of the oldest of its kind in Hungary. Its history was mainly written by authors, who had some connection with the school, for example teachers or directors. Other types of schools in the historiography received less attention. For a long time a comprehensive monograph to this subject was absent. Change occurred in 2011, when Elizabeth Bojková successfully defended her dissertation thesis. The title of her thesis was "The primary problems of transformation of secondary and vocational schools in Kosice in the interwar period".

Literatúra :

BAUER, Juraj. *Katalóg pedagógov a absolventov Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach*. Košice : SPŠS, 2006, 341 s.

BODA, Pavol. *Sto rokov priemyselnej školy v Košiciach*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1972, 76 s.

BŮHM, Emmanuel. *V šesťročnom zajatí. (Spomienky na roky 1938 - 1945)*. Martin : Matica Slovenská, 1994, 254 s.

BOJKOVÁ, Alžbeta. *Primárne problémy transformácie stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období*. Dizertačná práca. Košice : FF UPJŠ, 2012, 267 s.

BOROV, Marián. *Dejiny učiteľského vzdelávania na Slovensku*. Košice : Štátna vedecká knižnica, 1993, 7 s.

DANKOVČÍKOVÁ, Emília. *História gymnázia na Kováčskej 28 v Košiciach 1657 - 1919, 1919/1920 - 1994/1995*. Košice : Pre - Press Compugraph, 1995, 87 s.

ELIÁŠ, Štefan. *Kronika Československého štátneho reálneho gymnázia v Košiciach 1919 - 1928*. In: Košické historické zošity 10/2000. Košice : PONT s. r. o., 2000, 31 s.

GEŠKOVA, Želmíra - KRIŠKOVÁ, Ľubomíra. *Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska za školské roky 1918 /1919 - 1952 /1953*. Martin : Matica slovenská, 1998, 780 s.

GEŠKOVA, Želmíra. *Biografie vo výročných správach škôl z územia Slovenska za školské roky 1918/1919 - 1952/1953*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2009, 270 s.

HAMAŠ, Ľudovít. *Z dejín stredného poľnohospodárskeho školstva na Slovensku*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1967, 122 s.

HAPÁK, Pavel. *Dejiny Slovenska IV. (od konca 19. stor. do roku 1918)*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1986, 535 s.

HREHOR, Henrich - ĎURKOVSKÁ, Mária. *Československé štátne reálne gymnázium v Košiciach 1918 - 1938*. In: ŠUTAJ, Štefan (Ed.). *Košice a dejiny - Dejiny Košíc*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011, s. 120-129.

JAKABČINOVÁ, Monika. *130 rokov strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach- Žiaci a absolventi*. Košice : SPSS, 2003, 124 s.

Jubilejná kniha mesta Košíc. Košice : Grafika Košice, 1928, 95 s.

LAZÚR, Alexej a kol. *Stredná priemyselná škola stavebná Košice. Pamätnica k 100. výročiu založenia školy*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1979, 194 s. + 14 s. príloh.

LUKÁČ, Eduard - MICHALIČKA, Vladimír. *História najstarších učiteľských ústavov na Slovensku (1819 - 1945)*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2007, 484 s.

MELUCH, Jozef. *100 rokov strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach 1872 - 1972*. Košice : SPSS, 1972, 48 s.

Memoriae 1992. Gymnázium Košice, Šrobárova 46. Storočnica školy. Košice, 1992, 153 s.

MIHÓKOVÁ, Mária. *Stredné školstvo v Košiciach v rokoch 1848 - 1918*. Košice : Štátna vedecká knižnica, 1981, 411 s.

MIHÓKOVÁ, Mária. *Vývoj obchodného školstva v Košiciach 1842 - 1949*. In:LACA, Ján. *Almanach k 75. výročiu Strednej ekonomickej školy a k 120. výročiu vzniku obchodného školstva v Košiciach*. Košice : Pravda, 1962, s. 7-34

MICHALIČKA, Vladimír. *Dejiny najstarších učiteľských ústavov na Slovensku. (Aktuálne otázky školského múzejníctva 8)*. Bratislava : Ústav informácií a prognóz školstva, 2002, 56 s.

MIKITOVÁ, Tatiana. *Almanach Gymnasium Košice, Šrobár - Straže 1*. Košice : Tytopress, 1999, 60 s.

MÜLLER, Jozef. *Obchodná akadémia v Košiciach v rokoch 1933 - 1938*. In:LACA, Ján. *Almanach k 75. výročiu Strednej ekonomickej školy a k 120. výročiu vzniku obchodného školstva v Košiciach*. Košice : Pravda, 1962, s. 38-44.

POTEMRA, Michal. *Kultúrny život v Košiciach v rokoch 1938 - 1945. Tematická bibliografia I*. Košice : Štátna vedecká knižnica, 1985, 573 s.

POTEMRA, Michal. *Kultúrny život v Košiciach v rokoch 1938 - 1945. Tematická bibliografia II*. Košice : Štátna vedecká knižnica, 1985, 366 s.

POTEMRA, Michal. *Prvý riaditeľ gymnázia Karol Murgaš*. In: *Košické historické zošity 14 / 2004*. Košice : PONT s. r. o., s. 21-27.

PŠENČIKOVÁ, Anna. *135 rokov Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach*. Košice : Vienala, 2007, 99 s.

ŠTANCL, J. G. *Jubilejný almanach Košíc a východného Slovenska 1918 - 1928*. Košice : Výbor pre oslavy 10. výročia Československej republiky, 1928, 166 s. + 197 s.

VALKOVIČ, Gustáv. *Z dejín stredného poľnohospodárskeho školstva v Košiciach*. Košice : Štátna vedecká knižnica v Košiciach, 1975, 25 s.

[1] V Jubilejnej knihe mesta Košíc sa nachádzajú spomienky Karela Vondráčka na politickú situáciu v Košiciach v rokoch 1918 a 1919. VONDRÁČEK, Karel. Obsazení a pád Košíc roku 1918 a 1919. In: *Jubilejná kniha mesta Košíc*. Košice, 1928, s. 41 - 52.

[2] V Jubilejnom almanachu mesta Košíc a východného Slovenska boli uverejnené spomienky Jána Sekáča a Antona Straku na prevratové udalosti na území Abovsko-turnianskej župy v rokoch 1918 - 1919 a Jána Beniača na situáciu v školstve v Košiciach po roku 1918 a na jeho vývoj prvých desať rokov po prevrate. SEKÁČ, Ján. Prevratové udalosti v bývalej stolici Abauj - Turňanskej. In: ŠTANCL, J. G. *Jubilejný almanach mesta Košíc a východného Slovenska*. Košice : Výbor pre oslavy desiateho výročia Československej republiky v Košiciach, 1928, s. 30-36, STRAKA, Anton. Košice za vojny a za prevratu 1918 - 1919. In: ŠTANCL, J. G. *Jubilejný almanach mesta Košíc a východného Slovenska*. Košice : Výbor pre oslavy desiateho výročia Československej republiky v Košiciach, 1928, s. 37-48, BENIAČ, Ján. Stredné školy v Košiciach a ich rozvoj v prvom desaťročí našej samostatnosti. In: ŠTANCL, J. G. *Jubilejný almanach mesta Košíc a východného Slovenska*. Košice : Výbor pre oslavy desiateho výročia Československej republiky v Košiciach, 1928, s. 145-152.

[3] BENIAČ, J. *Stredné školy v Košiciach a ich rozvoj...*, s. 145-152.

[4] Ján Beniač analyzoval predovšetkým stav žiactva na Československom štátnom dievčenskom reálnom gymnáziu, Československom štátnom reálnom gymnáziu, Československej štátnej vyššej reálke a na Československom štátnom učiteľskom ústave. BENIAČ, J. *Stredné školy v Košiciach a ich rozvoj...*, s. 145-152.

[5] BENIAČ, J. *Stredné školy v Košiciach a ich rozvoj...*, s. 149.

[6] Ide napr. o výročné správy Československého štátneho reálneho gymnázia v Košiciach za školské roky 1919/1920 - 1937/1938, Československého štátneho dievčenského reformného reálneho gymnázia v Košiciach za školské roky 1920/1921 - 1937/1938, Československej štátnej vyššej reálky v Košiciach za školské roky 1919/1920 - 1937/1938 atď. ŠVK Košice, oddelenie starých tlačí.

[7] MIHÓKOVÁ, Mária. *Stredné školstvo v Košiciach v rokoch 1848 - 1918*. Košice : Štátna vedecká knižnica, 1981, 411 s.

[8] Po roku 1918 existovali krátky čas v Košiciach tieto školy : Hlavné gymnázium premonštrátov, Uhorská štátna vyššia reálka, Rímskokatolícky ženský a mužský učiteľský ústav, Štátna vyššia priemyselná škola, Poľnohospodárska akadémia a Vyššia obchodná škola. MIHÓKOVÁ, M. *Stredné školstvo v Košiciach...*

[9] Mária Mihóková v diele *Stredné školstvo v Košiciach v rokoch 1848 - 1918* uvádzala štatistiku počtu žiakov, ich náboženské a sociálne zloženie a štatistiku žiakov podľa materinskej reči na jednotlivých stredných a odborných školách v Košiciach v rokoch 1848 - 1918.

[10] Autorka rozobrala pri spomenutých prácach históriu každej školy od jej založenia, profesorov a ich činnosť, žiakov školy, ich počet v jednotlivých rokoch, a ich štruktúru podľa náboženského vierovyznania,

podľa materinskej reči alebo podľa sociálneho zloženia.

[11] GEŠKOVA, Želmíra - KRIŠKOVÁ, Lubomíra. *Bibliografia výročných správ škôl z územia Slovenska za školské roky 1918 /1919 - 1952 /1953*. Martin : Matica slovenská, 1998, 780 s.

[12] GEŠKOVA, Želmíra. *Biografie vo výročných správach škôl z územia Slovenska za školské roky 1918/1919 - 1952/1953*. Bratislava : Univerzitná knižnica, 2009, 270 s.

[13] Autor sa v diele venoval aj stredným a odborným školám, ktoré existovali v Košiciach po roku 1938, a to Uhorskému kráľovskému štátnemu gymnáziu s vyučovacou rečou slovenskou, Rímskokatolíckemu maďarskému gymnáziu rádu premonštrátov, Uhorskému kráľovskému štátnemu gymnáziu J. Hunfalvyho, Uhorskému kráľovskému štátnemu dievčenskému gymnáziu, Rímskokatolíckemu nižšiemu dievčenskému gymnáziu a lýceu, Strednej škole obchodnej, Vyššej priemyselnej strojníckej škole, Strednej poľnohospodárskej škole, Melioračnej škole, Odbornej škole pre ženské povolania, Štátnemu ústavu pre výchovu pôrodných asistentiek atď. POTEMRA, Michal. *Kultúrny život v Košiciach v rokoch 1938 - 1945. Tematická bibliografia I*. Košice : Štátna vedecká knižnica, 1985, s. 118-193.

[14] Emanuel Bóhm bol profesorom na Československom štátnom reálnom gymnáziu v Košiciach. V roku 1940 bol pre tzv. nespoľahlivosť prepustený z gymnázia a začal pracovať v novinách Slovenská jednota. Po vojne sa stal povereníkom zdravotníctva a poslancom československého parlamentu za demokratickú stranu, kde zastával funkciu podpredsedu. Po nastolení komunistickej diktatúry v roku 1948 emigroval na západ. MITÁČ, Ján. *Seminárna práca z historiografie*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej Univerzity, 2011, s. 9.

[15] BŮHM, Emanuel. *V šesťročnom zajatí. (Spomienky na roky 1938 - 1945)*. Martin : Matica Slovenská, 1994. 254 s.

[16] Emanuel Bóhm sa vo svojom diele zameril na slovenských profesorov na školách, dôsledky maďarskej okupácie v školstve, atď. Najväčšiu pozornosť venoval autor Československému štátnemu reálnemu gymnáziu a Československej štátnej vyššej reálke, pri ktorých uvádzal zoznam abiturientov v školskom roku 1937/1938 ako aj menoslov učiteľov, ktorí zložili resp. nezložili sľub vernosti Maďarsku. Záujem autor sústredil aj na vznik slovenského gymnázia na čele s Jozefom Trochtom a k jeho prvým počiatkom. BŮHM, E. *V šesťročnom zajatí...*

[17] Medzi zrušené školy v Košiciach v roku 1938 patrili Československé štátne dievčenské reálne gymnázium, Československé štátne reálne gymnázium, Československé reálne gymnázium sestier dominikánok, Premonštrátske gymnázium, Štátna vyššia a nižšia priemyselná škola, Štátna vyššia hospodárska škola, Československá štátna obchodná akadémia a Československá štátna vyššia reálka, ktorá zanikla po 15. novembri 1938. BŮHM, E. *V šesťročnom zajatí...*, s. 24 - 25.

[18] BOJKOVÁ, Alžbeta. *Primárne problémy transformácie stredných a odborných škôl v Košiciach v medzivojnovom období*. Dizertačná práca. Košice : FF UPJŠ, 2012, 267 s.

[19] BENDA, Anton. Štátna československá priemyselná škola s maďarskými pobočkami v Košiciach. In: ŽITAVSKÝ, A. S. *Pamätník slovenského školstva za účinkovania prezidenta T. G. Masaryka I - II*. Bratislava : Pamätník slovenského školstva, 1936, s. 169-179.

[20] BODA, Pavol. *Sto rokov priemyselnej školy v Košiciach*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo, 1972, 76 s.

[21] MELUCH, Jozef. *100 rokov strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach 1872 - 1972*. Košice : SPSS, 1972, 48 s.

[22] BAUER, Juraj. *Katalóg pedagógov a absolventov Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach*. Košice : SPŠS, 2006, 341 s.

[23] PŠENČÍKOVÁ, Anna. *135 rokov Strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach*. Košice : Vienala, 2007, 99 s.

[24] MELUCH, J. *100 rokov strednej priemyselnej školy...*, s. 5.

[25] BODA, P. *Sto rokov priemyselnej školy...* .

[26] BODA, P. *Sto rokov priemyselnej školy...*, s. 17-24.

[27] BAUER, J. *Katalóg pedagógov a absolventov ...* .

[28] PŠENČÍKOVÁ, A. *135 rokov Strednej priemyselnej ...* .

[29] JAKABČINOVÁ, Monika. *130 rokov strednej priemyselnej školy strojníckej v Košiciach - Žiaci a absolventi*. Košice : SPSŠ, 2003, 124 s.

[30] VŘESKÝ, František. Vývoj zemědělského školstva. In: ŽITAVSKÝ, A. S. *Pamätník slovenského školstva za účinkovania prezidenta T. G. Masaryka I - II*. Bratislava : Pamätník slovenského školstva, 1936, s. 126-142.

[31] Práca bola rozčlenená do štyroch základných kapitol: Poľnohospodárske školstvo za Rakúsko - Uhorska, Poľnohospodárske školstvo v rokoch 1918 - 1938, Poľnohospodárske školstvo v rokoch 1938 - 1944 a Poľnohospodárske školstvo po roku 1945. K dejinám Československej štátnej vyššej hospodárskej školy sa viaže aj dielo od Gustáva Valkoviča *Z dejín stredného poľnohospodárskeho školstva v Košiciach*, ide ale o rešerš. HAMAŠ, Ludovít. *Z dejín stredného poľnohospodárskeho školstva na Slovensku*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1967, 122 s.; VALKOVIČ, Gustáv. *Z dejín stredného poľnohospodárskeho školstva v Košiciach*. Košice : Štátna vedecká knižnica v Košiciach, 1975, 25 s.

[32] LACA, Ján. *Almanach k 75. výročiu Strednej ekonomickej školy a k 120. výročiu vzniku obchodného školstva v Košiciach*. Košice : Pravda, 1962, s. 7, 38.

[33] MIHÓKOVÁ, Mária. Vývoj obchodného školstva v Košiciach 1842 - 1949. In: LACA, Ján. *Almanach k 75. výročiu Strednej ekonomickej školy a k 120. výročiu vzniku obchodného školstva v Košiciach*. Košice : Pravda, 1962, s. 7-35.

[34] MIHÓKOVÁ, M. *Vývoj obchodného školstva...*, s. 19.

[35] MÜLLER, Jozef. Obchodná akadémia v Košiciach v rokoch 1933 - 1938. In: LACA, Ján. *Almanach k 75. výročiu Strednej ekonomickej školy a k 120. výročiu vzniku obchodného školstva v Košiciach*, s. 38 - 44.

[36] LUKÁČ, Eduard - MICHALIČKA, Vladimír a kol. *História najstarších učiteľských ústavov na Slovensku (1819 - 1945)*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove , 2007, 484 s.

[37] Pred vznikom Československej republiky v roku 1918 pôsobili v Košiciach dva učiteľské ústavy, a to

Rímskokatolícky ženský učiteľský ústav a Rímskokatolícky mužský učiteľský ústav. Rímskokatolícky ženský učiteľský ústav vznikol v roku 1860. V roku 1919 prerušil činnosť až do roku 1937, kedy bol opätovne obnovený, ale v roku 1939 definitívne zanikol. Mužský učiteľský ústav existoval v rokoch 1870 až 1919. V roku 1919 zanikol. LUKÁČ, E. - MICHALIČKA, V. a kol. *História najstarších učiteľských...*, s. 142-154.

[38] LUKÁČ, E. - MICHALIČKA, V. a kol. *História najstarších učiteľských...*, s. 160.

[39] DANKOVČÍKOVÁ, Emília. *História gymnázia na Kováčskej 28 v Košiciach 1657 - 1919, 1919/1920 - 1994/1995*. Košice : Pre - Press Compugraph, 1995, 87 s.

[40] Dielo od Emílie Dankovčikovej sa venovalo aj pôsobeniu profesorov a ich publikačnej činnosti. Emília Dankovčiková rozobrala vo svojej práci aj štatistiku žiakov podľa ich náboženského vierovyznania, materinskej reči a voľby povolania absolventov školy. Najrozsiahljšia časť diela popisovala dejiny školy v rokoch 1945 - 1995, podávala zoznam predmetov, výučbu a športové úspechy. V závere knihy boli vymenovaní riaditelia školy a učitelia od roku 1919 do roku 1995 a absolventi školy v rokoch 1919 - 1994. DANKOVČÍKOVÁ, E. *História gymnázia...* .

[41] ELIÁŠ, Štefan. Kronika Československého štátneho reálneho gymnázia v Košiciach 1919 - 1928. In: *Košické historické zošity 10/2000* . Košice : PONT s. r. o., 2000, s. 18-63.

[42] POTE MRA, Michal. Prvý riaditeľ gymnázia Karol Murgaš. In: *Košické historické zošity 14/2004*. Košice : PONT s. r. o., 2004, 22 - 27.

[43] Išlo o príspevok prednesený pri príležitosti prvej vedeckej konferencie k dejinám Košíc zorganizovanej Katedrou histórie Filozofickej fakulty UPJŠ v Košiciach v roku 2010. HREHOR, Henrich - ĎURKOVSKÁ, Mária. Československé štátne reálne gymnázium v Košiciach v rokoch 1918 - 1938. In: ŠUTAJ, Štefan (Ed.). *Košice a dejiny - Dejiny Košíc*. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011, s. 120-129.

[44] Štatistiky sa týkali hlavne neprospievania žiakov v slovenských a maďarských triedach v roku 1921. HREHOR, H. - ĎURKOVSKÁ, M. *Československé štátne reálne gymnázium...*, s. 120-129.

[45] *Memoriae 1992. Gymnázium Košice, Šrobárova 46. Storočnica školy*. Košice, 1992, 153 s.

[46] *Memoriae 1992*, s. 7-25.

[47] MIKITOVÁ, Tatiana. *Almanach Gymnasium Košice, Šrobár - Straže 1*. Košice : Tytopress, 1999, 60 s.

[48] LAZÚR, Alexej a kol. *Stredná priemyselná škola stavebná Košice. Pamätnica k 100. výročiu založenia školy*. Košice : Východoslovenské vydavateľstvo 1979, 194 s. +14 s. príloh.

[49] Spomínala sa tu Vyššia priemyselná škola strojnícka v Košiciach, Poľnohospodárska akadémia v Košiciach a obchodná škola. HAPAK, Pavel. *Dejiny Slovenska IV. (od konca 19. stor. do roku 1918)*. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1986, s. 63-65.

[50] MICHALIČKA, Vladimír. *Dejiny najstarších učiteľských ústavov na Slovensku. (Aktuálne otázky školského múzejníctva 8)*. Bratislava : Ústav informácií a prognóz školstva, 2002, 56 s.

